

боротьбу з ним. Чим активніше буде здійснюватися обмін науковими знаннями, медичними засобами і людськими ресурсами (фаховими спеціалістами), тим швидше пандемію буде подолано. Чим вище буде рівень координації між урядами з таких питань, як обмеження пересування людей і соціального дистанціювання, тим м'якше буде вихід з кризи.

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року//Офіційний вісник України.-2008.-№93.-Ст.3103.

2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 21.12.2001р.№56/203 : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

Олена Томкіна

кандидат юридичних наук

*(Науково-дослідний інститут
правотворчості та науково-правових
експертиз НАПрН України, м. Київ)*

ПРАВОВИЙ ЗАКОН ЯК СМИСЛОУТВОРЮЮЧИЙ ЧИННИК ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Україна закріпила на конституційному рівні свій політико-правовий статус суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а сама держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Втім сучасний стан законодавства України показує неналежний рівень якості законів, що негативно позначається на ефективності дії норм права та несе в собі ризики порушення прав і свобод людини, особливо в умовах війни в Україні, коли права і свободи людини зазнають шокуючих порушень, а війна кардинально змінила звичне життя людей. Отож, сьогодні якість закону набуває виняткового значення, а прагнення до якості правового закону є особливо важливим завданням держави в сучасних умовах.

Правовий закон втілює ідеї свободи, рівності, гуманізму, справедливості та інші цінності природного права. Цілі правового закону визначені правами людини, які водночас виступають межами публічної влади та її розсуду. Ці межі не можуть бути подолані владою без ризику втрати своєї легітимності. Форма такого закону є результатом дотримання

демократичних законодавчих процедур та відповідає вимогам юридичної визначеності. Проте щоби закон набув справжнього правового характеру, про який йдеться вище, він має відповідати вимогам до його сутності, змісту і форми.

Не можна не погодитися з тим, що права людини за своєю природною суттю виступають єдиним критерієм перевірки усіх актів і дій влади на відповідність принципам, що становлять зміст, мету і завдання держави [1, с. 1515]. Насамперед, йдеться про принцип верховенства права.

Цей принцип є підвалиною всієї європейської конвенційної системи гарантування і забезпечення прав людини і основоположних свобод [1, с. 1608]. Як один із основоположних конституційних принципів, верховенство права має засадниче положення для правової системи України і поширює свою дію на всі сфери діяльності держави, включаючи сферу законотворчості. Саме у цій діяльності реалізуються виключні повноваження законодавчої влади щодо визначення прав і свобод людини і громадянина, гарантій цих прав і свобод, основних обов'язків громадянина, правосуб'єктності громадян, статусу іноземців, прав корінних народів і національних меншин тощо.

Принцип верховенства права виступає одним із основних критеріїв конституційності законів, що *de jure* і *de facto* застосовується у кожній справі про конституційність акта, яка розглядається Конституційним Судом України. І як показує аналіз його рішень, суб'єкти правотворчості не завжди ретельно співвідносять результати своєї діяльності (акти права) з Конституцією України і, зокрема, з принципом верховенства права.

Серед існуючих концепцій розуміння цього принципу найбільш тісним чином із ним пов'язана саме доктрина природного права. У коментарі статті 8 Конституції України зазначається, що лише доктрина природного права дає відповіді на усі запитання щодо практичної значущості та дієвості зазначеного юридичного принципу, який, пройшовши тривалий процес формування на основі «the rule of law», набув загальноновизнаного сучасного змісту [2, с. 55].

Отож, ідея верховенства права – це певний ідеал, регулятивна ідея, яка охоплює особливий тип взаємодії людини і влади й у цілому орієнтована на те, щоби влада була обмежена певними принципами, нормами, не виходила за визначені межі. Однак поряд із ідеальним виміром, верховенство права існує і в реальному вимірі, тобто як повне втілення цього ідеалу в реальних процесах життя соціуму, реальне верховенство права над державним свавіллям [3, с. 121].

Правовий закон і є одним із реальних вимірів верховенства права. Тобто принцип верховенства права означає верховенство правового закону. Такий закон зобов'язує державу не тільки визнавати природні права людини, а також дотримуватися та захищати їх. Водночас, обмежуючи окремі права людини, що допускає Конституція України в умовах воєнного або

надзвичайного стану, правовий закон має відповідати вимогам справедливості (пропорційності), юридичної визначеності, добросовісності, критеріям конституційності.

Таким чином, правовий закон має виражати ідеї природного права, утверджувати і забезпечувати права і свободи людини, реалізовувати засади рівності і справедливості, лише у конституційний спосіб та за умови передбачуваності застосування правових норм обмежувати права і свободи людини. Правовий закон має зв'язувати самого законодавця.

В умовах війни в Україні і післявоєнного її відновлення, забезпечення принципу верховенства права через утвердження правового закону є винятково важливим правовим шляхом розвитку вільного від тоталітаризму українського суспільства і становлення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

В цьому сенсі правовий закон має смислоутворююче значення для сучасної України, оскільки мотивує до зміцнення існуючого міжнародного і національного правового фундаменту проти державного терору і тоталітаризму, сприяє підвищенню рівня правової свідомості і правової культури особи і суспільства, консолідує та інтегрує суспільство навколо цінностей демократії, прав людини і верховенства права.

1. Головатий Сергій. Книга третя. Верховенство права: український досвід. – Іvii-Іxiv; с. 1277-1747.
2. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2011. 1128 с.
3. Максимов С. І. Верховенство права: апофеоз розуму чи результат емоційного вибору? *Філософія права і загальна теорія права*. 2015. № 1-2. С. 120-133.

Михайло Фіалка

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ПРАВИЛЬНА КВАЛІФІКАЦІЯ УХИЛЕННЯ ВІД ПРИЗОВУ
НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ
(ст. 336 КК УКРАЇНИ) ЯК НАПРЯМОК ВЕРХОВЕНСТВА
ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Війна теренах нашої країни сформувала величезні виклики перед нашим народом і суспільством. І мова йде не тільки про військові або соціальні виклики, мова йде про виклик збереження верховенства права в українському суспільстві. Війна в певній мірі формує у окремих